

A gyógyszerészet történetéből

Gyógyszerészet 18. 418—422. 1974.

HALMAI JÁNOS EGYETEMI TANÁR IRODALMI MUNKÁSSÁGA

DR. ZBORAY BERTALAN

Dr. Halmai János halálának közelgő évfordulója alkalmából kegyelettel és a magyar gyógyszerészet hírért-nevéért öregbítő, nemzetközi tekintélyű tudós emlékének kijáró tisztelettel adjuk közre szorgalmas munkásságának dokumentumairól az itt következő összefoglalást.

*

Ha végig tekintünk *dr. Halmai János* egyetemi tanár, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógynövény- és Drogismereti Intézetének volt igazgatója mintegy 200 írásművén, első pillanatban feltűnik, hogy 59 farmakognóziái tárgyú dolgozata mellett majdnem kétszer annyi gyógyszerészet-történelmi, köztük 68 olyan életrajzi megemlékezést találunk, amelyben nevezetes hazai és külföldi gyógyszerész-képesítésű tudósok vagy kiváló gyógyszerészek életével és működésével foglalkozott.

Életrajzából tudjuk, hogy gyógyszerészdoktori oklevelét a Budapesti Tudományegyetem Általános Növénytan Intézetében készült disszertációja alapján kapta. Ebben az intézetben főként a növények anatómiájával, élettani jelenségeivel, morfológiájával foglalkoztak. Érthető tehát, hogy amikor 1939-ben az orvoskarhoz tartozó Gyógyszerismereti Intézet tanársegédi állását elnyerte, itt is főleg a gyógynövények szennyezéseinek, illetve hamisításainak felismerésével (*Althaea*-levél, *Primula*-gyökér, *Belladonna*-levél stb.) foglalkozott.

Amikor 1949-ben három orvosképesítésű tanszéki előde (*dr. Vámosy, Zoltán*, *dr. Jakabházy Zsigmond* és *dr. Lipták Pál*) után átvette az intézet (akkor már Gyógynövény- és Drogismereti Intézet) vezetését, kb. hat éven át megjelent dolgozataiban (25) is a hivatalos drogok (*Secale cornutum*, *Belladonna*, *Frangula*, *Tilia*, *Acorus* stb.) vizsgálatával, illetve hamisításaik felismerésével foglalkozott.

Működésének ebben a szakaszában készült el és jelent meg az V. Magyar Gyógyszerkönyv (1954). A *Schulek Elemér* (1893—1964) professzor elnöksége alatt dolgozó Szerkesztő Bizottság „farmakognóziái” albizottságában, az 1949-ben elhunyt *Lipták Pál* (1887—1949) professzor és utána az albizottság elnökeként működő *Augustin Béla* (1877—1954) kandidátus mellett, *Halmai* — mint a tanszéket vezető egyetemi docens — vállalta a munka jelentős részét. A szerkesztés szempontjait, s az új Gyógyszerkönyv által bevezetett értékelések magyarázatait 1951-ben a „Gyógyszerész” című szaklap hasábjain közölte (A Gyógyszerész VI. évf. 5—6. sz.). Később a Gyógyszerkönyvben szereplő cikkelyek megváltoztatására, illetve pótlására (*Addendum*; 1958) kinevezett kilenc tagú

Szerkesztő Bizottságban *Halmai* már mint a gyógynövény- és drogismeret professzora munkálkodott. A VI. Magyar Gyógyszerkönyv (1967) Szerkesztő Bizottságban *Halmai* professzor a nyolc tagú farmakognóziái albizottság elnöke volt (*Buchmann, L., Giovannini, R., Kárpáti Z., Novák I., Rom P., Sárkány S., Szász K.*).

Mint a Gyógyszerismereti Intézet igazgatója, már 1952-ben felvette a kapcsolatot a Magyar Szabványügyi Hivatallal, amelynek Gyógynövény Szakbizottságában tevékenyen részt vett a gyógynövények szabványosítását megelőző munkálatokban, s mintegy 30 drog szabványjavaslatát készítette el. Hozzászólásaival, kiegészítő javaslataival — tehát az ülés munkájában való aktív részvétellel — segítette a bizottság munkáját. Később a szakbizottság elnökeként is céltudatos munkát végzett annak érdekében, hogy a gyógynövényekre készített minőségi előírások megfeleljenek a kereskedelmi élet és a fogyasztók érdekeinek egyaránt. Úgy emlékeznek rá volt munkatársai, hogy *Halmai* professzor rendkívül kellemes, szinte családias légkört teremtett a szakbizottságban. Egy-egy ülésen nemcsak a napirendre tűzött témát tárgyalták meg, hanem az egyes vállalatok, intézmények és főhatóságok képviselőivel a kapcsolódó egyéb problémákat is megvitatták. Ilyenformán az ülés minden alkalommal úgyszólván szakmai továbbképzés jellegű volt. Itt váltak ismeretessé az egyes tárgyalt drogok nemzetközi kereskedelmi értékesítésével kapcsolatos eredmények vagy nehézségek stb.

Halmai professzor a szabványjavaslatokon kívül több elemző tanulmányt is készített, amelyek egy-egy drogról átfogó képet nyújtottak a Szabványügyi Hivatalnak. 1968-ban ezenkívül nagyobb felülvizsgálati tanulmányt dolgozott ki a teljes gyógynövény-szakterületéről, a természetés, a feldolgozás, a kereskedelem és a minősítés akkori helyzetéről. *Halmai* professzor lelkiismeretes szakbizottsági munkáját a Magyar Szabványügyi Hivatal vezetősége is elismerte: 1971-ben, a szabványosítás 50 éves jubileuma alkalmából, emlékplakettal tüntette ki.

Halmai professzor munkásságának másik részét képezte a magyar gyógyszerészet történetének kutatása. Érdeklődése a múlt kiváló tudósai iránt már egyetemi tanulmányai idején megnyilvánult. Első ilyen irányú dolgozatát, amellyel a Gyógyszerészhallgatók Segélyegylete Értesítőjében találkoztunk, *Spalanzzaniról*, a neves olasz természettudósról készítette. 1936-ban mint tanársegéd a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság vezetőségének felkérésére a Társaság közgyűlésén emlékelőadást tartott *id. zólyomi Wágner Dániel* pesti gyógyszerészről. Ezt olyan alapos kutatómunkára

támaszkodó felkészültséggel végezte, hogy később, már mint a Társaság titkára több ízben is ő tartotta a közgyűlések alkalmából szokásos emlékelőadásokat. Így 1937-ben *Láng A. Ferenc* nyitrai, 1938-ban *Fausser Antal* budapesti, majd 1944-ben *dr. Müller Bernát* budapesti gyógyszerészről emlékezett meg. A következő kb. tíz esztendő alatt bizonyára a Gyógyszerkönyv szerkesztésével volt elfoglalva, mert csak 1955-ben találunk újabb nekrológot munkái között. Ekkor az időközben elhunyt *Augustin Béla* kandidátus, gyógynövény-tudósunk munkásságát méltatta. 1956-ban a hazai morfingyártás úttörőjének *Kabay Jánosnak* állított írott emléket, *Kabay* halálának 20 éves évfordulója alkalmából. A következő években a hazai volt gyógyszerészprofesszorok munkásságával foglalkozott. Megemlékezést írt *dr. Lengyel Béla* (1958), *dr. Lipták Pál* (1958), *Winterl József* (1958), *dr. Sadler József* (1959), *dr. Matolcsy Miklós* (1959) és *dr. Winkler Lajos* (1963) egyetemi tanárokról, valamint a gyógyszerészettel összefüggő tudományágakban érdemeket szerzett tudósokról (*Ernyey József* (1948), *dr. Rom Pál* (1962), *Giovannini Rudolf* (1963), *Kazay Endre* (1963), *Diószegi Sámuel* (1963), *Felletár Emil* (1964), *Kátai Gábor* (1965) és *dr. Deér Endre* (1969)).

A hazai kutatók emlékének ápolásán kívül szívesen foglalkozott a külföldi természetbúvárok életrajzával is. A következő tudósokról írt: *Spalanzani* (1932), *Scheele* (1943), *Bertram* (1948), *Tschirch* (1957), *Marggraf* (1958), *Schur* (1959), *Vauquelin* (1959), *Humphry* (1959), *Döbereiner* (1959), *Berzelius* (1959), *Pettenkoffer* (1959). Életének utolsó évtizedében szorgalmas munkatársa volt az Orvosi Hetilap Horus rovatának, ahol többek között *Böttger* (1962), *Carl Wilhelm Scheele* (1963), *Kazay Endre* (1963) *Winkler Lajos* (1963), *Diószegi Sámuel* (1963), *Justus Liebig* (1963), *Antony Leeuwenhock* (1963), *Winterl József* (1964), *Felletár Emil* (1964), *Beythe András* (1964), *Caspar Bauhin* (1965), *Ernst Abbe* (1965), *F. W. Sertürner* (1966), *H. E. Merck* (1966), *Wierzbiczky Péter* (1967), *J. B. Caventou* (1968), *P. J. Pelletier* (1968), *Deér Endre* (1969), *Matolcsy Miklós* (1969), *Wagner Dániel* (1970) életével és munkásságával foglalkozott.

Fáradhatatlan volt a külföldi kongresszusokon való részvételben, s az ott tartott előadásokkal nemcsak magának, de ezzel együtt a magyar gyógyszerésznek is elismerést és megbecsülést szerzett.

Mint hivatalos küldött az alábbi kongresszusokon tartott előadást: 1950. Bukarest, 1958. Gdansk, 1960. Lipse, 1961. Baku, 1961. Innsbruck, 1963. Szófia, 1964. Opatija, 1965. London, 1969. Luxemburg, 1966. Bécs, 1970. Jihlava (ČSR), 1971. Prága, 1971. Trogir. Előadásainak címét, illetve tárgyát a mellékelt jegyzék tünteti fel.

DR. HALMAI JÁNOS EGYETEMI TANÁR DOLGOZATAINAK JEGYZÉKE

1932

1 Spalanzani: *GYHÉ* 5 (1–3), 8 (1932).

1934

2. A IV. Magyar Gyógyszerkönyvben hivatalos Centaurium-fajok keserűanyag-tartalma: *MGYT* 10 (5), 440 (1934).

1936

3–4. Id. dr. zólyomi Wagner Dániel emlékezete: *MGYT* 12 (1), 1 (1936); *GYSZL* 31 (11), 3 (1936). — 5. Kérünk egy falat kenyeret!: *GYSZL* 31 (23), 2 (1936). — 6. Magyarországi gyógynövényekről: *GYSZL* 31.

1937

7–8. Láng Adolf Ferenc emlékezete: *MGYT* 11 (3), 1 (1937). — 9. A teakeverékek: *GYHÉ* 7 (9), 2; *GYSZL* 32 (8), 5 (1937). — 10. Magyarországi gyógynövényekről: *GYSZL* 32 (1), 9, (3) 9, (4), 9, (5) 9, (6) 9, (11) 13, (14) 7, (15) 6, (17) 7, (18) 7, (22) 7 (1937).

1938

11. Magyarországi gyógynövényekről: *GYSZL* 33 (1), 12, (2) 10, (8) 10, (16) 6, (17) 12, (19) 12 (1938). — 12. Fausser Antal emlékezete: *MGYT* 12 (4) 361 (1938). — 13. Kórhárs, ezüst- és bimbóshárs: *MGYT* 12 (2) 1 (1938). — 14. Jelentés a Budapesten tartott továbbképző tanfolyamról: *MGYT* 12 (4) ... (1938). — 15. A *Filago arvensis* L. mint a Leonuri lanati herba hamisítása: *MGYT* 12 (5) ... (1938). — 16. A szentirási mézgák és gyanták termőnövényeiről: *MGYT* 14 (6), 614 (1938). — 17. Felvidéki szálak: *GYSZL* 33 (22) 5 (1938).

1939

18. A gyógyszerészképzés ügye a szabadságharc idején: *GYHÉ* 8–9 (1), 3 (1939). — 19. Magyarországi gyógynövényekről: *GYSZL* 34 (5) 15, (12) 10, (13) 15, (14) 12, (15) 16, (16) 14.

1940

20. Adatok a *Hyoseiamus niger* L. gyökerének pharmacognosziájához: *MGYT* 16 (5), 407 (1940). — 21. Az *Althaea*-levél összetévesztéseinek, szennyezéseinek és fertőzéseinek vizsgálata: *MGYT* (16) 6 498 (1940).

1941

22. A herba absinthii keserűanyagtartalmára vonatkozó vizsgálatok: *MGYT* 17 (1) 45 (1941). — 23. A *Chenopodium botrys* L., mint a *Herba Herniariae* hamisítása: *MGYT* 17 (2) 126 (1941). — 24. Sadler József emlékezete: *MGYT* 17 (3) 256 (1941). — 25. A *Digitalis lanata* Ehrhardt és pharmacognosziái vizsgálata: *MGYT* 17 (4) 395 (1941). — 26. Egy új fahéjfajta vizsgálata: *MGYT* 17 (6) 612 (1941). — 27. Vizsgálatok az édes és a keserű narancshéjjal: *MGYT* 17 (6) 618 (1941).

1942

28. Rhizoma et radix Veratrival és radix Vincetoxicival fertőzött *Primula*-gyökér: *MGYT* 18 (1) 62 (1942). — 29. A hársfavirágok szerepe a gyógyászatban: *KAK* 8 (2) 170 (1942). — 30. Kátai Gábor emlékezete: *MGYT* 18 (3) 164 (1942). — 31. A dróg-önellátás kérdése: *MGYT* 18 (5) 350 (1942).

1943

32. A kankalinyöke összetévesztése fehér zászpagyókérel: *Herba* ... (1943). — 33. A *Scopolia carniolica* Jacqu. levelének kimutatása belladonna-levelek között: *MGYT* 18 (2) 132 (1943). — 34. Scheele Károly Vilmos: *MGYT* 18 (2) 178 (1943). — 35. A *Periploca graeca* L. pharmacognosziái szempontból: *MGYT* 18 (4) 307 (1943). — 36. Válasz dr. Vrgoc A professzornak a *Scopolia carniolica* ügyében: *MGYT* 18 (6) 529 (1943).

1944

37. Adatok a *Flos tiliae argenteae* értékeléséhez: *MGYT* 20 (2) 62 (1944). — 38. Dr. Müller Bernát emlékezete: *MGYT* 20 (4) 231 (1944). — 39. Dr. Szabó Zoltán: *MGYT* 20 (4) 325 (1944).

1947

40. Évszázados méregkönyv: *MGYT* 21 (1) 23 (1947). — 41. A magyar szappangyökéréről: *A Gyógyszerész* 2 (12) 355 (1947). — 42. A szalmától az aranyig:

A Gyógyszerész 2 (13) 398 (1947). — 43. Szemelvények a kultúra és a gyógyszerészet köréből: *A Gyógyszerész 2* (19) 540 (1947). — 44. 250 év a gyógyszerész történetében: *A Gyógyszerész 2* (20) 628 (1947). — 45. A 75 éves kötőgyapot: *A Gyógyszerész 2* (23–24) 728 (1947).

1948

46. Bevezetés a teakeverékek vizsgálatába: *A Gyógyszerész 3* (2) 35 (1948). — 47. A magyar gyógyszerészek felszabadulási törekvése 1848-ban: *A Gyógyszerész 3* (5) 148 (1948). — 48. Gyógyszertáraink 1848-as vonatkozásairól: *A Gyógyszerész 3* (8) 242 (1948). — 49. Ezt tanítja a népi demokrácia: *A Gyógyszerész 3* (9) 276 (1948). — 50. Kossuth Lajos szerepe az 1831-ben pusztító cholera járvány idejében: *A Gyógyszerész 3* (14) 419 (1948). — 51. Utazás Hollandia és Belgium gyógynövénytermesztéssel foglalkozó részén: *A Gyógyszerész 3* (15) 454 (1948). — 52. Egy magyar gyógyszerésztörténetéről (Erney József): *A Gyógyszerész 3* (11) 341 (1948). — 53. Andreas Bertram apothecarius 1671: *A Gyógyszerész 3* (23–24) 725 (1948). — 54. Emlékezés Erney Józsefről: *MGYT 22* (3–4) 66 (1948). — 55. A nadragulyagyökér egy új hamisítása: *MGYT 22* (5–6) 203 (1948).

1949

56. dr. Lipták Pál tudományos munkássága: *A Gyógyszerész 4* (3) 68 (1949). — 57. A gyógyszerészet történetének oktatása és annak jelentősége: *A Gyógyszerész 4* (5) 153 (1949). — 58. A továbbképzés és a gyógyszerismeret: *A Gyógyszerész 4* (6–7) 172 (1949). — 59. Emlékét tanítványai és a tudomány elismerése őrzi (Winkler Lajos): *A Gyógyszerész 4* (8) 205 (1949). — 60. A Szovjetunio botanikusainak tudományos eredményei egy tankönyv tükrében: *A Gyógyszerész 4* (9) 227 (1949). — 61. Új gyógyszerész-képzési tervet Lengyelországban: *A Gyógyszerész 4* (14) 396 (1949). — 62. A digitalis-kutatás újabb eredményei: *A Gyógyszerész 4* (15) 435 (1949). — 63. Alkaloida-kutatás a Szovjetunióban: *A Gyógyszerész 4* (17) 498 (1949). — 64. A gyógynövény fogalmának körülhatárolása: *A Gyógyszerész 4* (19) 553 (1949). — 65. Egy belladonnalevél-hamisításról: *A Gyógyszerész 4* (21) 603 (1949).

1950

66. A gyógynövényügy útja a Szovjetunióban: *A Gyógyszerész 5* (2) 25 (1950). — 67. Az *Urtica dioica*-ról Zelinskij akadémikus könyve után: *A Gyógyszerész 5* (3) 55 (1950). — 68. Az anyarozs-kutatásról: *A Gyógyszerész 5* (4) 80 (1950). — 69. Újabb adatok a Szovjetunióban végzett alkaloidkutatás eredményeiről: *A Gyógyszerész 5* (6) 122 (1950). — 70. A *Peganum harmala* L. és hatóanyaga a harmin: *A Gyógyszerész 5* (8) 183 (1950). — 71. Adatok a belladonna-gyökér hamisításának kérdéséhez: *A Gyógyszerész 5* (12) 284 (1950). — 72. Az Agar-agar: *A Gyógyszerész 5* (13) 307 (1950).

1951

73. A szalep-gumó szöveti szerkezetéről: *A Gyógyszerész 6* (2) 37 (1951). — 74. Az V. Gyógyszerkönyv farmakognóziái része I–II: *A Gyógyszerész 6* (4) 75, (5) 105 (1951). — 75. A mikroszublimáció: *A Gyógyszerész 6* (11) 244 — 76. Egységes írásmód a gyógyszerkönyvben és a szaktudományban: *A Gyógyszerész 6* (12) 271 (1951).

1952

77. „Frangulae cortex”: *A Gyógyszerész 7* (3) 53, (4) 81 (1952). — 78. A mikroszkópos vizsgálatról: *A Gyógyszerész 7* (11) 220 (1952).

1953

79. A csipkebogyó: *A Gyógyszerész 8* (4) 80 (1953). — 80. Új növényi származású gyógyszerek a Szovjetunióban: *A Gyógyszerész 8* (5) 86 (1953). — 81. Farmakognóziái termelési gyakorlatok: *A Gyógyszerész 8* (7) 130 (1953). — 82. *Tiliae flos*: *A Gyógyszerész 8* (10) 174 (1953). — 83. Adatok a *Calami rhizoma* értékmeghatározásához: *Acta Pharm. Hung. 24/a* (2) 33 (1953).

1954

84. A Vitali-féle reactio alkalmazása a tropeinbázis-tartalmú drogok azonosítása esetében: *Acta Pharm. Hung. 24/b* (2) 63 (1954). — 85. A gyógynövénytermesztésről: *A Gyógyszerész 9* (6) 113 (1954).

1955

86. A Gyógyszerismereti Intézet 40 esztendeje: *A Gyógyszerész 10* (1) 14 (1955). — 87. Augustin Béla: *A Gyógyszerész 10* (2) 36 (1955). — 88. A gyógyszerésztudományok vizsgájáról: *A Gyógyszerész 10* (5) 100 (1955).

1956

89. Kabay János és a magyar moifingyártás: *Acta Pharm. Hung. 26* (1) 1 (1956). — 90. Kamera materialis: *A Gyógyszerész 11* (2) 37 (1956). — 91. Az első magyar árszabás megjelenése és jelentősége: *A Gyógyszerész 11* (3) 58 (1956). — 92. A mikroszublimációról c. előadás ismertetése: *A Gyógyszerész 11* (5) 98 (1956).

1957

93. A *Taxa Pharm. Posoniensis* (1745) instructiói: *Gyógyszt. 1* (1) 29 (1957). — 94. Emlékezés Tschirch professzorra: *Gyógyszt. 1* (5) 99 (1957). — 95. Hozzászólás a II. Csehszlovák Gyógyszerkönyv pharmacognosziái részéhez: *Gyógyszt. 1* (7) 178 (1957). — 96. Gyógyszertár az „Arany Egyszerű”-hoz Debrecenben: *Comm* (5) 175 (1957).

1958

97. Gyógyszerészeti instructiók a XVIII. szd.-ból: *Comm* (10–11) 84 (1958).

1959

98. Lengyel Béla: *Gyógyszt. 3* (1) 32 (1959). — 99. Margraf András: *Gyógyszt. 3* (2) 72 (1959). — 100. Dr. Lipták Pál emlékezete: *Gyógyszt. 3* (3) 114 (1959). — 101. Winterl József: *Gyógyszt. 3* (4) 148 (1959). — 102. XVIII. századbeli gyógyszernevek farmakológiai vonatkozásai: *Gyógyszt. 3* (5) 176 (1959). — 103. Schur Ferdinánd: *Gyógyszt. 3* (5) 188 (1959). — 104. Vauquelin: *Gyógyszt. 3* (6) 238 (1959). — 105. A *Formulae Normales* teakeverékei: *Gyógyszt. 3* (7) 243 (1959). — 106. Dr. Sadler József: *Gyógyszt. 3* (7) 272 (1959). — 107. dr. Matócsy Miklós: *Gyógyszt. 3* (8) 310 (1959). — 108. Davy Humphry: *Gyógyszt. 3* (9) 354 (1959). — 109. Döbereiner: *Gyógyszt. 3* (10) 392 (1959). — 110. Berzelius: *Gyógyszt. 3* (11) 429 (1959). — 111. A magyar gyógyszerészet hagyományai: *Gyógyszt. 3* (12) 448 (1959). — 112. Pettenkoffer: *Gyógyszt. 3* (12) 475 (1959). — 113. IV. Lengyel Gyógyszerészeti Tudományos Kongresszus: *Gyógyszt. 3* (1) 35 (1959). — 114. *Instructiones pro Apothecarii z XVIII wieku na wegizech*: *APPH* (6) (1959).

1960

115. Pharmacy inspection reports in the first part of the 19th century in Hungary: *Comm* (17).

1961

116. 1848-as szabadságharcunk gyógyszerészeti vonatkozásai: *Gyógyszt. 5* (3) 103 (1961). — 117. Pápai Páriz Ferenc gyógynövényei: *Gyógyszt. 5* (7) 263 (1961). — 118. A magyar gyógynövényügyről: *Gyógyszt. 5* (8) 292 (1961). — 119. A gyógyszerek tartósságának kérdése hazánkban kétszáz év előtt: *APH 31* (6) 262 (1961). — 120. Gyógyszerészetünk és gyógyszereink helyzete a szabadságharc idején: *Comm* (21–22) 104 (1961).

1962

121. Böttger: *Horus OH* (4) 324 (1962). — 122. Adatok a „Herbarium” orvosbotanikai értékeléséhez: *Comm* (3) 175 (1962). — 123. Visszapillantás a magyar gyógynövényügy múltjára: *Herb. Hung. 1* (1) 7 (1962). — 124. Gyógyszerésztörténeti nemzetközi kongresszus Innsbruckban: *Gyógyszt. 6* (1) 25 (1962). — 125. A ma-

gyar Gyógyszerkönyvek fejlődéstörténete: *APH* 32 (4) 167 (1962). — 126. Dr. Rom Pál (1902—1962): *Gyógysz. 6* (12) 468 (1962)

1963

127. Rom Pál (1902—1962): *APH* 33 (1) 1 (1963). — 128. Méliusz Juhász Péter: *Horus OH* (1) 77 (1963). — 129. Carl Wilhelm Scheele: *Horus OH* (2) 170 (1963). — 130. Giovannini Rudolf (1891—1963) *Herb. Hung.* (2) 846 (1963). — 131. Entwicklungsgeschichte der ungarischen Arzneibücher: *I. G. G. PH. 21* (1) 31 (1963). — 132. Winkler Lajos: *Horus OH* (13) 1235 (1963) — 133. Diószegi Sámuel: *Horus OH* (15) 1425 (1963). — 134. Justus Liebig: *Horus OH* (16) 1523 (1963). — 135. Antony Leeuwenhoek: *Horus OH* (20) 1906 (1963). — 136. A szocialista államok nemzetközi gyógynövénykonferenciája: *Gyógysz. 7* (12) 471 (1963).

1964

137. A gyógynövények felhasználása a magyar Népköztársaságban: *Herb. Hung.* 3 (1) 3 (1964). — 138. Egy gyógyszerészegéd végrendeletei a XVII. szd.-ból: *Comm* (29) 235 (1964). — 139. Math Jacob Schleiden, a forradalmár botanikus: *Horus OH* (9) 848 (1964). — 140. A nagyszombati egyetem vegyész-botanikus professzora (Winterl): *Horus OH* (17) 1613 (1964). — 141. Die Verwendung von Heilpflanzen in der Ungarischen Volksrepublik: *Pharm. Prax.* (3) 57 (1964). — 142. Felletár Emil: *Horus OH* (11) 1039 (1964). — 143. Antidotarium Cassoviense 1732: *Comm.* (33) 197 (1964). — 144. Beythe András a „Füves könyv” szerzője: *Horus OH* (23) 2197 (1964).

1965

145. Augustin Béla emlékezete: *Herb. Hung.* 4 (1) 5 (1965). — 146. Die Apotheke im Déri-Museum in Debrecen (Ungarn) *IGGPH* 17 (2—3) 10 (1965). — 147. Caspar Bauhin: *Horus OH* (3) 276 (1965). — 148. Az „Ernyey József gyógyszerészeti múzeum”-ról: *Comm* (36) 209 (1965). — 149. Intézkedések hazánkban a gyógyszerártalom megelőzésére Semmelweis előtt és korában: ... (6) 437 ... (1965) — 150. Über die im Ungarn amtlich genehmigten Teemischungen: *Farm. Glas.* 21 (6) 203 (1965) — 151. Ernst Abbe, a szociálreformor: *Horus OH* (5) 463 (1965)

1966

152. Megemlékezés Kabay Jánosról, a magyar morfin-gyártás felfedezőjéről: *Gyógysz. 10* (8) 281 (1966). — 153. „Pharmacopoea Humorica” 1930: *Gyógysz. 10* (8) 301 (1966). — 154. Megemlékezés Kazay Endréről: *Gyógysz. 10* (10) 361 (1966) — 155. „Pharmacopoea Humorica” II. 1930: *Gyógysz. 10* (10) 385 (1966). — 156. Heinrich Emmánuel Merck: *Horus OH* (5) 415 (1966). — 157. Das Apothekenwesen in Ungarn: *Med. Mon.* (5) 17 (1966). — 158. The changes of Solasodine content in the „Industrial shoots” of *Solanum laciniatum* ait : (Váradival és Csapóval): *AASH* 15 (3—4) 403 (1966). — 159. „Pharmacopoea Humorica” III. 1930: *Gyógysz. 10* (11) 423 (1966). — 160. A morfiúm felfedezője (Sertürner): *Horus OH* (10) 895 (1966) — 161. Die Entwicklung der ungarischen Pharmazie in dem vergangenen Vierteljahrhundert: *IGGPH* (28) 125 (1966). — 162. A köpíngi gyógyszerész (Scheele): *Horus OH* (24) 2240 (1966).

1967

163. Kabay János az ember: *Herb. Hung.* 6(2) 115 (1967). — 164. A magyar Scheele (Kazay): *Horus OH* (4) 318 (1967). — 165. Az Orvosi csésor szolaszodin-tartalma napszakonkénti változásainak vizsgálata (Váradival és Csapóval): *APH* 37 (30) 30 (1967). — 166. Wierzbicki Péter orvos-botanikus: *Horus OH* (14) 1281 (1967). — 167. Zamenhof és az eszperantó: *Horus OH* (16) 1473 (1967)

1968

168. Téri Tibor emlékezete: *Gyógysz. 12* (4) 137 (1968). — 169. Emlékezés J. B. Caventoura: *Horus OH* (3) 319 (1968). — 170. A nagykunok fizikusa (Kátai): *Horus OH* (6) 649 (1968). — 171. Kitaibel Pál emlékezete: *Horus OH* (10) 1097 (1968). — 172. Pharmaceutical aspects of the lime-tree: *AASH* (17) 275 (1968). — 173. Emlékezés P. J. Pelletier-re: *Horus OH* (17) 1887 (1968).

1969

174. Magyar gyógynövényügy: *Herb. Hung.* 8 (1—2) 9 (1969). — 175. Deér Endre és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság: *APH* 39 (1) 1 (1969). — 176. Dr. Matolcsy Miklós, a BOTE házigyógyszertárának megalapítója: *Horus OH* (11) 1277 (1969). — 177. Gyógyszerészképzési törekvések 1848-ban: *Comm.* (51—53) 201 (1969). — 178. A korszerű gyógyszerészképzés kialakulása Magyarországon 1876—1945: *Comm* (51—53) 207 (1969). — 179. Beiträge zur Geschichte der Pharmazie in Burgenland bis 1918: *Burg. Heim.* 31 (4) 181 (1969). — 180. Adatok Wierzbicki Péter életrajzához: *Bot. Köz.* 56 (3) 133 (1969).

1970

181. Die Lage der Pharmaziegeschichte in Ungarn: *I. G. G. PH* 36 (1) 73 (1970) — 182. Diószegi, a magyar botanikai nyelvújító: *Horus OH* (23) 2727 (1970). — 183. Fauser Antal, a mineralógus gyógyszerész: *Horus OH* (25) 2970 (1970). — 184. Wágner Dániel és reformtervei: *Horus OH* (26) 3089 (1970) — 185. A pesti Tudományegyetem néhány kiváló gyógyszerész tanítványa és professzora: *Comm* (57—59) 303 (1970). — 186. Die soziale Lage der Apotheker in Ungarn in der zweiten Hälfte des XVIII. Jahrhunderts: *Comm. Suppl.* (4) 111 (1970)

1972

187. Das ungarische pharmazeutische Museum: *I. G. G. PH* 38 (1) 129 (1972).

1973

188. Die älteste pharmaziehistorische Dokumenten in Ungarn: *Rad. med. simp.* (1) 199 (1973)

Rövidítések:

<i>A Gyógysz.</i>	— A Gyógyszerész
<i>Gyógysz.</i>	— Gyógyszerészet
<i>GYHÉ</i>	— Gyógyszerészhallgatók Értesítője
<i>MGYT</i>	— Magyar Gyógyszerésztudományi Társ. Értesítője
<i>APH</i>	— Acta Pharmaceutica Hungarica
<i>Horus OH</i>	— Orvosi Hetilap Horus rovata
<i>Comm.</i>	— Communicationes de Historiae artis Medicinae
<i>Herb. Hung.</i>	— Herba Hungarica
<i>Keit. Lap.</i>	— Kertészeti Lapok
<i>Orv. kép.</i>	— Orvosképzés
<i>Bot. Köz.</i>	— Botanikai Közlemények
<i>I. G. G. PH</i>	— Veröffentlichungen d. Intern. Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie
<i>APPH</i>	— Acta Poloniae Pharmaceutica
<i>Pharm. Prax.</i>	— Pharmazeutische Praxis
<i>Far. Glas.</i>	— Farmaceut. Glasnik, Zagreb
<i>Med. Mon.</i>	— Medizinischer Monatspiegel, Darmstadt
<i>AASH</i>	— Acta Agromonica Academica Scient Hung.
<i>Burg. Heim.</i>	— Burgenländische Heimatblätter, Eisenstadt.

Munkái alapján *Halmai János* professzort, méltán sorolhatjuk a hazai gyógyszerésztudomány jelentős és termékeny művelői közé, akinek működése szakterületén — a farmakognózián — kívülről

gyógyszerésztörténet számos jelentős mozzanatára kiterjedt. Ez utóbbi területen a Gyógyszerésztörténeti szakosztály megalapításával nemcsak hervadhatatlan érdemeket szerzett, hanem alapos felkészültségével és állandó segítőkészségével olyan utódokat nevelt, akik minden bizonnyal meg fogják őrizni nemcsak az Ő, de az egész magyar gyógyszerészet haladó hagyományait.

IRODALOM

1. Verzárné Petri G.: Megemlékezés dr. Halmai J. professzorról (APHH). — 2. Zboray B.: Búcsú dr. Halmai János professzortól. Gyógysz.-tört. Diárium 2 (4). — 3. Szaklajda L.-né: Szóbeli közlés. — 4. Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság Értesítője 12 (1), 1 (1936); 13 (1), 1 (1937); 14 (6), 341 (1938); 20 (37), 37 (1944). — 5. Gyógyszerészek Lapja (1936—1938). — 6. A Gyógyszerész (1947—1956) — 7. Acta Pharmaceutica Hungarica (1953—1969). — 8. Gyógyszerészet (1957—1968). — 9. Orvosi Hetilap „Horus” (1963—1971). — 10. Communicationes de Historia artis Medicinae (1962—1971).

(Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár 1013 Budapest, I. Apród u. 1.)

Érkezett: 1974 VI. 24.

Gyógyszerészet 18. 422—426. 1974.

ERDÉLYI GYÓGYSZERÁRSZABÁS-TERVEZET 1753-BÓL

DR. SPIELMANN JÓZSEF, DR. RÁCZ GÁBOR, DR. SZÓKEFALVI-NAGY ZOLTÁN,
MAIOR OVIDIU ÉS LÁZÁR SZ. KAROLA

A szerzők ismertetik az erdélyi gyógyszerárszabás összeállítására vonatkozó XVIII. századbeli kezdeményezéseket, melynek eredményeként két taxajavaslat készült el. Ismertetik az árszabástervezetek sajátosságait — többek között — a „szegényebb rendűek” érdekeinek védelmét mint a szerkesztés egyik alapelvét. A tervezeteket összevetve a bécsi és a Torkos-féle taxával, ezeknél lényegesen kevesebb gyógyszeranyag szerepel bennük. Kitérnek az elavult anyagok elhagyására vonatkozó törekvésük is. Az ármegállapításnál figyelembe vették a hazai előállítás lehetőségeit, illetve a behozatal költségeit is, több esetben azonban nehezen magyarítható a bécsi taxától való ártételés. Az 1753-ban készült taxatervezeteket — feltételezhetően hivatalosan nem vezették be.

*

Előző közleményünkben [1] ismertettük az erdélyi gyógyszerárak 1753-as első szakszerű vizitációját és azt, hogy az ellenőrzéssel megbízott orvosok jelentéseikben megszívlelendő javaslatokat terjesztettek elő. Egyikük, *Felfalusi Mihály* megismételte régebbi, *Aletophilus* álnév alatt írt reformtervezetét, amelyben elsősorban egy speciális erdélyi gyógyszerárszabás érdekében emelt szót [2].

Az önálló erdélyi taxa megszerkesztésének szükségességét *Felfalusi* azzal indokolta, hogy a gyógyszerészek — hatósági ármegállapítás hiányában — önkényesen, a közösség érdekeinek rovására szab-

Dr. B. Zboray: *Литературная деятельность профессора Яноша Халмай*

По случаю наступающей годовщины смерти Яноша Халмай автор с почетом и с достойным памятью приумножающего славу венгерской фармации обладающего всемирным авторитетом ученого уважением публикует обзор о документах его неустанной деятельности

Dr. B. Zboray: *The literature activities of the late Professor Dr. J. Halmai*

On the occasion of the anniversary of the decease of Dr. J. Halmai, the late Professor of Pharmacognosy and renown pharmacy-historian, who added much to the esteem of Hungarian pharmacy abroad, — his literature life work is summarized as a documentation of his industry and devotion to his profession.

Dr. V. Zboray: *Literarische Tätigkeit von Prof. Dr. J. Halmai*

Zum Anlass des bevorstehenden ersten Jahrestages seines Ablebens wird eine Übersicht über das Lebenswerk von Prof. Halmai geboten. Die Tätigkeit des international anerkannten Gelehrten hat vielfach zur Renommierung der ungarischen Pharmazie beigetragen

ják meg a gyógyszerek árát. Megemlítette, hogy az osztrák birodalom minden országában van már kötelező árszabás és „... a művelt népek közül csak éppen az erdélyiek nélkülözök”

A gyógyszerárszabás elkészítése — e javaslat szerint — egy orvosokból és gyógyszerészekből álló bizottságra hárulna, amely összeállítaná a gyógyszerek, a szimpliciák és kompoziták jegyzékét (a *Catalogus Medicamentorum*), a bécsi taxa után igazodva, de az erdélyi viszonyokhoz alkalmazva. A külföldről behozott gyógyszereknek ugyanis drágábban, az itthon termőknek pedig olcsóbban kell forgalomba kerülniük.

Az esetben, ha a bizottság az árak megállapításában nem tudna megegyezni, újabb orvosokat és gyógyszerészeket kell bevonni a munkába és a többség véleménye döntene. A bizottság munkálatairól szóló jegyzőkönyveket, kimutatásokat fel kell a Guberniumhoz terjeszteni

Az önálló taxa kérdésében — *Felfalusi* szerint — egyező mind az orvosok, mind a gyógyszerészek, mind a közönség érdeke. Az orvosok könnyen és olcsón beszerezhető gyógyszerek birtokában eredményesebben végezhetik munkájukat; a *gyógyszerészek* „... nagyobb nyereséggel fáradozhatnak, mert készítményeik gyorsabban kelnek el...”, s végül a *közönség* megszabadul az önkényes ártól. A kötelezővé tett árszabás és dispensatorium ugyanakkor véget vetne a kuruzslók ún. gyógyszerkészítéseinek is